

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2023.23.17>

УДК 347.2111

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В
СФЕРІ ОБОРОТУ ЦИФРОВИХ
АКТИВІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ
УКРАЇНИ**

Ігор ГУЛЕЙКОВаспірант
суддя

Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)
Касаційний цивільний суд у складі
Верховного Суду (Київ)

<https://orcid.org/0000-0002-4869-1811>

Стаття присвячена дослідженню іноземного досвіду у правовому регулюванні в сфері обороту цифрових активів та окреслення перспектив правового регулювання для України.

Основні результати дослідження. Констатовано, що цифрові активи, незважаючи на виборене самостійне місце серед інших об'єктів технологічної, економічної, інформаційної та інших сфер суспільного життя, все ще не отримали однакового правового режиму в світі. Цифрові активи характеризується різноманітними особливостями залежно від країни: від повної заборони на звернення криптовалют до повної їхньої легалізації. Відмінність дефініцій і відсутність єдності правового регулювання призводить до визначення різної правової природи цифрових активів різними країнами, що сприяє підвищенню волатильності останніх. Зроблено висновок про можливість криптоактивів в США визнаватися як форма (аналог) грошових коштів; товар, цінні папери чи інше майно (майнове право).

Невзаємозамінні токени (NFT) є більш різноманітним класом активів, який може мати набагато більше можливостей для використання, ніж нативні токени блокчейну або інші взаємозамінні

UDC 347.2111

**INTERNATIONAL EXPERIENCE OF
LEGAL REGULATION IN THE
FIELD OF DIGITAL ASSETS TRADE
AND PERSPECTIVES FOR UKRAINE**

Guleikov, IhorPostgraduate Student
Judge

Academician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)
Civil Court of Cassation as part of the
Supreme Court (Kyiv)

The article is devoted to the study of foreign experience in legal regulation in the field of digital assets turnover and outlining the prospects of legal regulation for Ukraine.

The main results of the study. It is stated that digital assets, despite having been chosen as an independent object among other objects of technological, economic, information and other spheres of public life, have not yet received the same legal regime in the world. Digital assets are characterized by various features depending on the country: from a complete ban on the circulation of cryptocurrencies to their full legalization. Differences in definitions and lack of uniformity of legal regulation lead to different legal nature of digital assets being defined by different countries, which contributes to the volatility of the latter. The author concludes that cryptoassets in the United States may be recognized as a form (analog) of money; goods, securities or other property (property right).

Non-fungible tokens (NFTs) are a more diverse asset class that may have many more uses than native blockchain tokens or other fungible tokens. By their nature, NFTs can be linked to a variety of assets and represent numerous rights and obligations, which makes them difficult to classify. It is

токени. NFT за своєю природою можуть бути пов'язані з різноманітними активами та представляти численні права та обов'язки, що робить їх складними для класифікації. Обґрунтовано, що на державному рівні пропозиція NFT (на відміну від віртуальних валют) здебільшого регулюється лише відповідно до американського законодавства про цінні папери, хоча цілком можливо вважати NFT «товаром» відповідно до Закону про товарні біржі, який визначає цей термін як такий, що включає кілька перерахованих позицій і є загальним для «всіх інших товарів і предметів».

Доведено, що невзаємозамінні токени в США використовуються в децентралізованих додатках, таких як криптоколекції або крипто-ігри. Вони також можуть представляти сертифікати будь-якого типу (водійські права, наукові ступені та інші освітні сертифікати), а також ключі, перепустки, посвідчення особи, заповіти, права голосу, квитки і будь-які види прав доступу, програми лояльності, авторські права, відстеження ланцюжка поставок, медичні дані, ліцензії на посуд, гарантії та багато іншого. Крім того, невзаємозамінні токени дозволяють токенизувати всі типи активів, як цифрових, так і реальних. Вони дозволяють здійснювати унікальні інвестиції, прив'язані до фізичного об'єкту, наприклад, унікальних творів мистецтва, нерухомості або будь-яких інших реальних активів і цінних паперів. Вони також дозволяють часткове володіння товарами, які раніше не можна було легко поділити, наприклад, нерухомістю, творами мистецтва або іншими пам'ятними речами.

Ключові слова: цифрові активи, цивільний оборот, криптоактиви, NFT–токени, порівняльне дослідження, законодавство Сполучених Штатів Америки, Регулювання ринку криптоактивів MiCA

substantiated that at the state level, the offer of NFTs (as opposed to virtual currencies) is mostly regulated only under the US securities laws, although it is quite possible to consider NFTs as "commodities" under the Commodity Exchange Act, which defines this term as including several listed items and being common to "all other goods and items".

Non-fungible tokens in the United States have been proven to be used in decentralized applications such as crypto collections or crypto games. They can also represent certificates of any type (driver's licenses, academic degrees, and other educational certificates), as well as keys, passes, ID cards, wills, voting rights, tickets and any kind of access rights, loyalty programs, copyrights, supply chain tracking, medical data, cookware licenses, warranties, and much more. In addition, fungible tokens allow tokenizing all types of assets, both digital and real. They allow you to make unique investments tied to a physical object, such as unique works of art, real estate, or any other real assets and securities. They also allow for partial ownership of goods that could not be easily divided before, such as real estate, works of art, or other memorabilia.

Keywords: digital assets, civil turnover, cryptoassets, NFT tokens, comparative study, United States legislation, MiCA Cryptoasset Market Regulation

Різко увірвавшись до світової реальності, цифрові активи послідовно, але досить потужно виборюють самостійне місце нетипового об'єкту технологічної, економічної, інформаційної та інших сфер суспільного життя, що вимагає належного й адекватного правового регулювання як на світовому, так і на внутрішньодержавному рівнях. Однак правовий режим цифрових активів (насамперед криптоактивів) не є однаковим і спільним для всіх, а

характеризується різноманітними особливостями залежно від країни: від повної заборони на звернення криптовалют до повної їхньої легалізації.

Звертаючись до нормативного масиву (як на законодавчому рівні держави так і локального спрямування в межах окремих відносин) можна побачити появу офіційної термінології, тобто запровадження дефініцій, які можуть суттєво різнитися залежно від країни: «цифровий актив», «віртуальний актив», «токени» «утиліти токени» [14] тощо. Відмінність дефініцій і відсутність єдності правового регулювання призводить до визначення різної правової природи цифрових активів різними країнами. Хоча останнім часом держави, тією чи іншою мірою, все ж таки починають робити спроби введення регулятивних засад цивільного обороту цифрових активів, інколи надмірно обережно, що також сприяє підвищенню волатильності останніх. Наприклад, Кристіан Лагард в ефірі данського телешоу College Tour 22 травня 2022 року наголосила на нагальній необхідності врегулювати криптоактиви на тлі падіння біткоіну, зауваживши, що «цифрові активи є спекулятивними і надзвичайно ризикованими інвестиціями, що претендують на звання «валюта», хоча самі по собі нічого не варті. Не розуміючи ризиків інвестування у криптоактиви люди можуть втратити все, оскільки криптоактиви нічим не підкріплені, у них немає базового активу, який міг би бути якорем безпеки» [2].

Тому наслідком невизначеності правового регулювання цифрових активів у правовому сегменті розвитку конкретного суспільства ми бачимо порушення юридичної визначеності укладення й виконання правочинів із цифровими активами не тільки для звичайного учасника цивільних відносин, а й інколи навіть і для досвідчених учасників фінансових операцій. Це логічно призводить до виникнення судових спорів, в тому числі у суді Справедливості ЄС.

Дотепер у світі відсутній єдиний підхід правового регулювання цифрових активів і Україна у цьому процесі не є виключенням.

Питання міжнародного досвіду регулювання цифрових активів та їх обороту в порівняльному аспекті в Україні частково розглядалися з боку таких українських вчених-правників, як: С. С. Аліна, О. М. Вінник, А. Ю. Ішук, О. Кудь, М. Кучерявенко, В. М. Логойда, Л. Р. Майданик, Р. А. Майданник, В. І. Нагнибіда, А. С. Овчаренко, Г. М. Стахира, Є.Смичок, Н. Ю. Філатова-Білоус та інші. Серед зарубіжних дослідників, які зверталися до дослідження окремих аспектів правового регулювання окремих видів цифрових активів, зокрема виділимо праці Y. Chandra, Drew Patty, Andrew W. Coffman, Issam Hallak, Shermin Voshmgir., J. Syren та інших. Проте авторами переважно досліджувалися окремі цифрові активи чи окремі аспекти правового регулювання, а виокремлення спільних підходів до правил цивільного обороту цифрових активів в США та ЄС не проводилося, що визначає актуальність цієї статті. Метою статті визначаємо дослідження іноземного досвіду у правовому регулюванні обороту цифрових активів та окреслення перспектив для України в цьому питанні, зважаючи на євроінтеграційні прагнення нашої держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки США – одна з найпрогресивніших держав у царині законодавчих ініціатив і рекомендацій щодо врегулювання сфери блокчейну і токенів блокчейну [25, с. 293], її досвід видається максимально корисним. Саме на технології блокчейн функціонують й розвиваються не тільки криптовалюта (нативні чи взаємозамінні токени), а й інші види цифрових активів, зокрема смарт-контракти та NFT (невзаємозамінні токени). На рівні національного законодавства в США поки що відсутня нормативна регламентація визначення або врегулювання цифрових активів. В наявності лише фрагментарні нормативні акти, переважно пов'язані з податками та фінансовим моніторингом), що наразі дає змогу штатам достатньо широко використовувати принцип «остаточної компетенції» [19, с. 119-120].

Встановлення правової природи та офіційне закріплення статусу цифрових активів покладено на розсуд штатів [25, с. 293–294].

Хоча Bitcoin визнано одним із видів платежів в електронній комерції, загально-федеральний підхід до визначення криптовалют не відрізняється послідовністю. Закони, що регулюють крипто-індустрію, розрізняються залежно від штату, п'ять федеральних органів

влади теж розуміють й регулюють їх по-різному. Підрозділ з боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN) не вважає криптовалюти законним платіжним засобом, але з 2013 року розглядає біржі як операторів фінансових послуг, а токени – в якості «іншого майна», що замінює валюту. З цієї ж причини біржі повинні підкорятися рекомендаціям Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF) і дотримуватися Закону про банківську таємницю. Податкове відомство, навпаки, розглядає криптовалюту як власність і відповідно до цього випустило податкове керівництво. Кілька федеральних регуляторів виборюють нагляд над криптобіржами. Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) вважає криптовалюту цінними паперами. А Комісія з торгівлі ф'ючерсами на сировинні товари (CFTC) розглядає біткоїни як товар і підтримує ринок криптовалютних деривативів [15, с. 141-142].

І хоча останнім часом з'являється все більше чинного нормативного регулювання та законопроектних пропозицій щодо врегулювання правового статусу криптовалют як на рівні окремих штатів, так і на федеральному рівні, В. М. Логойда правильно підкреслює, що поки що переважає думка, що відповіді на базові питання щодо статусу криптоактивів спочатку повинні дати саме адміністративна та судова практика, а лише пост-фактум найбільш вдалі пропозиції, акцептовані практикою, повинні бути відображені у законодавстві. Мотивом такого підходу є розуміння важливості даної інновації для утримання лідерства США у світовому технологічному розвитку та цифровій інфраструктурі, а тому ризик перерегулювання або невдалого регулювання ринку і пов'язана з ним загроза відтоку інвесторів за кордон та втрати технологічного лідерства значною мірою утримують законодавця від оперативного втручання у ситуацію [19, с. 120].

Щодо важливих актів США (прийнятих і таких, що в процесі прийняття), хронологічно виділяємо такі:

– документ Revised Uniform Fiduciary Access To Digital Assets Act, розроблений Uniform Law Commission (ULC) у 2014 році, переглянутий у 2015 році та прийнятий 42 штатами. Цим документом серед іншого запроваджене поняття «цифровий актив» – визначається як електронний запис про право або інтерес будь-якої особи. Цей термін не включає базовий актив (underlying asset) або зобов'язання, якщо такий актив або зобов'язання не є електронним записом (п. 10 розд. 2) [4];

– Act To Amend The Estates, Powers And Trusts Law, In Relation To The Administration Of Digital Assets, яким запроваджена ст. 13-A до закону штату Нью-Йорк The Estates, Powers And Trusts Law, яка називається Administration Of Digital Assets [1]. Цей документ містить рекомендації щодо повноважень фідучіара, наприклад, виконавця або довіреної особи, які нададуть можливість доступу до цифрового майна. Цей законопроект також було ухвалено в 19 інших штатах. Він забезпечує адміністрування цифрових активів; визначає низку термінів; регламентує відносини, які складаються між користувачем (власником цифрових активів), зберігачем (Custodian) і фідучіаром. Закон поширюється на цифрові активи, що використовуються в особистих інтересах, і не поширюється на цифрові активи роботодавця, які використовуються працівником під час звичайної діяльності роботодавця. У цьому документі термін «цифровий актив» вживається саме як цифровий або електронний запис про право або інтерес будь-якої особи. Термін не включає у визначення основний актив або зобов'язання (заборгованість), якщо актив або зобов'язання (заборгованість) як такі не є електронними [25];

– модельний Закон «Про віртуальний валютний бізнес», який був підтриманий Американською асоціацією адвокатів і навіть почав впроваджуватися окремими штатами [6]. Зокрема були зроблені висновки, що «з появою та розвитком віртуальних валют і пов'язаних з ними фінтех-компаній виникатимуть нові й дедалі більші правові та регуляторні виклики. Перед урядами та регуляторними органами і надалі стоятиме завдання віднайти баланс між сприянням відповідальному розвитку інноваційних технологій віртуальних валют, які потенційно можуть принести значні вигоди, та необхідністю створення ефективної нормативно-правової бази, яка захищатиме споживачів, бізнес та фінансову систему. Однак, після критики ряду штатів щодо надмірності регулювання ініціатива була призупинена для до-

опрацювання [13; 19, с. 120];

– законопроект Safe Harbor for Taxpayers with Forked Assets Act (подано на розгляд Конгресу США 2019 р), яким встановлювався період дії зони пільгового оподаткування та забороняє застосовувати певні штрафи й додаткові податки до платника податків, який отримує розгалужену конвертовану віртуальну валюту, доти, доки Internal Revenue Service не видасть нормативні акти, керівні вказівки чи закони, що розв'яжуть окреслені проблеми, пов'язані з податковим режимом розгалуженої конвертованої віртуальної валюти [5]. Загалом законопроектів щодо цифрових актів в Конгрес США було подано понад 30, але жодний до сьогодні не став законом.

Отже, в США криптоактиви в цілому розглядаються у трьох різних аспектах: як певна форма (аналог) грошових коштів, біржових активів (цінних паперів або ф'ючерсних контрактів) чи іншого об'єкту права власності (інше майно). Залежно від підходів вони стають об'єктом уваги тих чи інших урядових структур, зокрема Комісії з цінних паперів та бірж (SEC), Комісії по торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC), Федеральної комісії по торгівлі (FTC), Служби внутрішніх доходів (IRS), Офісу валютного контролю (OCC) та Агентства з боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN) [19, с. 120].

Щодо NFT в США ситуація схожа із криптоактивами, в частині невизначеності правового регулювання, оскільки в США їх належного правового регулювання на федеральному рівні також немає.

Взаємозамінні токени домінували в перші роки розвитку мереж блокчейн. Однак невзаємозамінні токени (NFT) – це більш різноманітний клас активів, який може мати набагато більше можливостей для використання, ніж нативні токени блокчейну або інші взаємозамінні токени. Невзаємозамінні токени – це цифрове представлення дефіцитних активів. NFT унікальні за своєю природою, з різними властивостями, які можна відрізнити один від одного. CryptoKitties 2017 року є прикладом використання NFT. Це гра на блокчейні Ethereum, де гравці можуть збирати і розводити цифрових котів, за які вони платять в ЕТН, і де цифровий «генетичний матеріал» кожного kota зберігається в блокчейні Ethereum. Пропонувати та управляти цифровими, унікальними, а отже, дефіцитними активами, такими як колекційні предмети, не є чимось новим, але до появи блокчейну та інших розподілених реєстрів, управління таким дефіцитом було дорогим задоволенням. Він покладався на перевірку та безпеку централізованих емітентів. Розподілені реєстри, з іншого боку, дозволяють децентралізованій і публічно перевірній основі випускати і управляти цими активами з дуже низькими операційними витратами [12].

Так, існуюче регуляторне та правове середовище в США не було розроблене для роботи з цифровими активами, в тому числі з NFT. За висловами адвокатського середовища США, а регуляторному фронті для NFT не існує «безкоштовного обіду», і цей клас активів також пов'язаний з іншими комерційними та юридичними питаннями, багато з яких вже мають поточні рішення, але можуть вимагати компромісів [10].

NFT за своєю природою можуть бути пов'язані з різноманітними активами та представляти численні права та обов'язки, що робить їх складними для класифікації. Хоча регулятори США досі не надали офіційних рекомендацій щодо NFT, цілком можливо вважати NFT «товаром» відповідно до Закону про товарні біржі (CEA), який визначає цей термін як такий, що включає кілька перерахованих позицій і є загальним для «всіх інших товарів і предметів». Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) також заявила, що визначення «товар» включає криптовалюти, такі як Bitcoin та Ethereum, а також кредити на відновлювану енергію, квоти на викиди та інші нематеріальні активи. NFT мають певну схожість з криптовалютами в тому сенсі, що вони також купуються, продаються і зберігаються за допомогою технології блокчейн.

Проте у разі визнання NFT товаром, CEA може застосувати один із двох можливих способів. По-перше, загальні заборони CEA на оманливу та маніпулятивну торгівлю можуть застосовуватися до транзакцій з NFT, що здійснюються на умовах «спот», тобто повністю профінансованих транзакцій без залучення позикових коштів. Однак, якщо NFT пропонуються на

маржинальній основі або з використанням кредитного плеча, можуть застосовуватися додаткові вимоги, включаючи вимогу торгувати NFT виключно на зареєстрованій біржі деривативів, якщо тільки транзакція не призводить до «фактичної поставки» NFT протягом 28 днів. Також CFTC опублікувала тлумачення поняття «фактична поставка» для цифрових активів, що використовуються як засіб обміну, яке може бути корисним при розгляді цих питань. Якщо виходити за рамки СЕА, то багато NFT, доступних сьогодні на ринку, навряд чи можна вважати «цінними паперами» згідно з федеральним законодавством США про цінні папери з низки причин. Однак, NFT можна було б вважати цінним папером, якби вони були розроблені таким чином, щоб забезпечити очікування прибутку для покупця на основі зусиль інших осіб, і продавалися як такі. Одним із потенційних прикладів такої угоди може бути «дробовий» (д-NFT), коли інвестор ділить часткову частку в НФП з іншими особами. Залежно від фактів та обставин, NFT можуть розглядатися як «інвестиційний контракт» за традиційним тестом *Howey* [10].

Тобто на державному рівні пропозиція NFT (на відміну від віртуальних валют) здебільшого регулюється лише відповідно до американського законодавства про цінні папери. Деякі штати надали спеціальні вказівки щодо пропозиції NFT або прийняли закони, які застосовуються безпосередньо до пропозицій NFT. У цьому випадку Комісія з цінних паперів і бірж (SEC), швидше за все, розглядатиме NFT як «інвестиційний контракт» і регулюватиме його, що може змінюватися у зв'язку із можливою судовою практикою чи законами штатів. Наприклад, у штаті Колорадо прийнято закон, який роз'яснює, що певні цифрові токени не підпадають під дію законодавства про цінні папери цього штату, якщо цифрові токени призначені для «споживчих цілей», токени зареєстровані, а особа, яка їх пропонує, дотримується як законодавчих, так і агентських правил при здійсненні продажу [3].

Однак, якщо NFT вважатимуться цінним папером, то на них поширюватимуться загальні положення законодавства про цінні папери, наприклад, реєстрація або звільнення від реєстрації пропозиції відповідно до федерального Закону США «Про цінні папери 1933 року»; реєстрація продавців цих інструментів як брокерів-дилерів відповідно до федерального Закону США «Про біржі цінних паперів 1934 року»; реєстрація ринків, на яких продаються інструменти, як біржових майданчиків відповідно до вказаного Закону; відповідальність за упушення або перекручування фактів та інсайдерську торгівлю; обмеження на короткі продажі та ринкову стабілізацію після первинної емісії і так далі [10].

Оскільки NFT прив'язані до прав інтелектуальної власності, як інтригуюча новація, можуть відкрити новий шлях також до транзакцій та монетизації інтелектуальної власності, зважаючи на високий інтерес до нових видів використання NFT [3]. Тут слід вказати про реалізацію комплексу прав та обов'язків сторін, наприклад, при купівлі-продажу NFT, як найпоширеного договору в цивільному обороті. Загалом, права, які супроводжують NFT, визначає продавець NFT. NFT містять метадані, які описують відповідні активи, до яких вони прив'язані. Для багатьох доступних сьогодні NFT кожен актив, що лежить в основі NFT, створюється особою, яка володіє правами інтелектуальної власності на цей актив і вирішує, які права надавати покупцеві NFT. Якщо емітент NFT є творцем контенту, то він володіє всіма правами на цей контент і може створювати NFT, які відповідають цьому контенту, передаючи будь-яке з цих прав покупцеві – наприклад, право використовувати, копіювати, демонструвати і змінювати контент. Якщо емітент отримує контент від автора, то емітент отримає лише ті права, які автор передав або ліцензував емітенту, і зможе лише передати або ліцензувати ці обмежені права покупцеві. До загальних проблем, які можуть виникнути під час операцій з NFT, належить забезпечення того, щоб у договорі купівлі-продажу було достатньо формулювань про передачу, відступлення або ліцензування (включаючи будь-які обмеження права покупця на використання) для здійснення передачі прав у спосіб, передбачений сторонами продажу [10].

Підсумовуючи правове регулювання NFT в США, слід також підкреслити, що невзаємозамінні токени можна використовувати в децентралізованих додатках, таких як крипто-колекції або крипто-ігри. Вони також можуть представляти сертифікати будь-якого

типу (водійські права, наукові ступені та інші освітні сертифікати), а також ключі, перепустки, посвідчення особи, заповіти, права голосу, квитки і будь-які види прав доступу, програми лояльності, авторські права, відстеження ланцюжка поставок, медичні дані, ліцензії на посуд, гарантії та багато іншого. Крім того, невзаємозамінні токени дозволяють токенізувати всі типи активів, як цифрових, так і реальних. Вони дозволяють здійснювати унікальні інвестиції, прив'язані до фізичного об'єкту, наприклад, унікальних творів мистецтва, нерухомості або будь-яких інших реальних активів і цінних паперів. Вони також дозволяють часткове володіння товарами, які раніше не можна було легко поділити, наприклад, нерухомістю, творами мистецтва або іншими пам'ятними речами. Токенізація фізичних активів дає інвесторам більше ліквідності. Можна токенізувати будівлю, де одні токени можуть надавати прості права власності на частину нерухомості, тоді як інші токени можуть надавати особливі привілеї, наприклад, права доступу. Невзаємозамінні токени також можуть бути використані в цифровому мистецтві, допомагаючи довести походження, автентичність і право власності. Прикладами використання NFT можна вважати такі: крипто-колекції та крипто-ігри; токени активів; ідентифікаційні токени та сертифікати; токени доступу; токени переказу [12].

Щодо європейського досвіду, в межах цієї статті торкнемося тільки підходів Європейської Комісії, яка у 2020 році вперше виступила з пропозицією проекту Регламенту ринку криптоактивів, відомого як Регулювання ринку криптоактивів (MiCA) [22].

Це перший масштабний проект, який застосовуватиметься безпосередньо в Європейському Союзі (ЄС) для всіх країн-учасниць без будь-яких додатково прийнятих національних законів про імплементацію. Основними цілями проекту регулювання крипторинку можна виділити наступні: а) забезпечення правової визначеності шляхом створення надійної правової бази для криптоактивів у сфері їх застосування, що не підпадає під дію чинного законодавства про фінансові послуги; б) уникнення дублювання оновленого законодавства Anti Money Laundering and Financing of Terrorism (AML/FT) шляхом створення публічних реєстрів постачальників послуг криптоактивів; в) підтримка інновацій та чесної конкуренції з метою сприяння розвитку криптоактивів шляхом створення безпечної та пропорційної структури; г) захист споживачів, інвесторів та цілісності ринку з урахуванням ризиків, пов'язаних із криптоактивами; забезпечення фінансової стабільності, включаючи заходи безпеки щодо усунення потенційних ризиків. Такий підхід відповідає захисту прав споживачів та забезпечує ефективний та узгоджений доступ до інноваційних ринків криптоактивів на єдиному ринку [22].

Що стосується криптопровайдерів, суб'єкти, що надають послуги криптоактивів, мають кваліфікуватися як постачальники послуг криптоактивів. Визначені стандартні послуги, що виконуються та надаються щодо будь-якого типу криптоактивів, що підпадають під сферу дії MiCA, підлягають реєстрації та регулюванню відповідно до регламенту MiCA. Зберігання та управління криптоактивами від імені третіх осіб, а також надання консультацій щодо криптоактивів є частиною послуг, що кваліфікуються як послуги криптоактивів. Регулювання ринку криптоактивів у рамках MiCA може забезпечити гармонізовану правову базу з надійними гарантіями для нерегульованих криптоактивів, а також для постачальників послуг, які займаються цим бізнесом, і, зрештою, для споживачів. 5 жовтня 2022 року Європейська Рада підписала текст MiCA, а вже 10 жовтня члени Комітету з економічних та валютних питань Європейського парламенту ухвалили законопроект про регулювання криптовалют, таким чином підтримавши регламент MiCA та всі відповідні положення [7]. За словами представників Комітету ЄС, ініціатива MiCA зможе вплинути на здатність учасників ринку диверсифікувати свій бізнес за рахунок розробки стратегії криптоактивів, а також на здібності підвищувати довіру перед банками та пропонувати крипто-компаніям єдину ліцензію для роботи в ЄС [9].

Національне українське законодавство після набрання чинності Регламенту має враховувати високі стандарти MiCA, передусім щодо єдності використовуваної термінології, яка визначатиме правову природу криптоактиву як об'єкту цивільного обігу:

□ «Крипто-актив» – це загальний термін для позначення «цифрового представлення вартості або прав, які можуть передаватися і зберігатися в електронному вигляді з використанням

DLT (або подібної технології)»;

□ «Токен, прив'язаний до активу» (ART) – це тип криптоактиву, який призначений для підтримки стабільної вартості шляхом прив'язки до вартості декількох валют, які є законним платіжним засобом (фіатних валют), одного або декількох товарів, одного або декількох криптоактивів, або комбінації таких активів;

□ «Токен електронних грошей» (electronic money token, EMT) – це тип криптоактиву, який є засобом обміну і зберігає стабільну вартість, посиляючись на вартість фіатної валюти, яка є законним платіжним засобом;

□ Токени, прив'язані до активів, і токени електронних грошей часто називають «стейблкоїнами»;

□ Утиліта-токен призначений для забезпечення цифрового доступу до товару або послуги, доступної на DLT, і приймається тільки емітентом цього токена [11].

Проілюстрований досвід правового регулювання цифрових активів в США на наш погляд може стати в нагоді при деталізації наявного та майбутнього українського правового регулювання цифрових активів та їх цивільного обороту, особливо в частині трансграничного обороту за принципом екстериторіальності. У свою чергу підходи до регулювання цифрових активів в ЄС цілком можуть стати або складовою національного законодавства або міжнародними актами м'якого права, що впливатимуть на нашу правову систему в частині гармонізації нормативного масиву цивільного обороту цифрових активів із законами ЄС до набуття Україною повноправного членства в ЄС.

Щодо наявного законодавства в Україні, яке можна віднести до регулювання цифрових активів, слід віднести насамперед конституційну норму загальнодозвільного змісту (все що не заборонено – дозволено), спрямовану до приватних суб'єктів правовідносин. Оскільки ч. 1 ст. 19 Основного Закону України встановлює, що «Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством» [18], криптоактиви в нашій державі існують як не заборонений інструмент (об'єкт) цивільного обороту.

Також 17 лютого 2022 року в Україні прийнято Закон України «Про віртуальні активи» (не набрав чинності), який регулює правовідносини, що виникають у зв'язку з оборотом віртуальних активів в Україні, і визначає права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів (далі – Закон) [21]. Вказаним законодавчим актом вводиться новий об'єкт цивільних прав – «віртуальний актив». Під віртуальним активом розуміється нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав (п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону) [17]. З цього приводу А. С. Овчаренко правильно зазначає, що віртуальні активи не обмежуються лише криптовалютами і включають ще такі об'єкти, як віртуальні товари (різного роду ігрові активи, облікові записи (accounts) користувачів, стікери тощо), віртуальні токени, доменні імена [20].

Тож, наявний на сьогодні національний правовий режим цифрових активів (або як віртуальних активів згідно вказаного Закону) тяжіє до категорії нематеріальних благ та результатів інтелектуальної діяльності. ЦК України містить вказівку про нематеріальне благо як об'єкт, але не закріплює окремої дефініції нематеріального блага та блага в цілому (як загальної категорії об'єктів цивільних прав). Проте ст. 177 ЦК України містить каталог об'єктів, в тому числі інші нематеріальні блага. Невичерпність переліку об'єктів цивільних прав вказує на підтримку національним законодавцем доктринальної теорії під назвою «благо-об'єкт», відповідно до якої, кожне благо – все те, що об'єктивно існує та завдяки своїм корисним властивостям здатне задовольняти потребу, і буде об'єктом цивільних прав [23, с. 82; 24, с. 61]. Такими властивостями володіють безперечно і цифрові активи як нетипові об'єкти цивільного права.

Висновки. Проведене дослідження правового регулювання цифрових активів в порівняльному аспекті дозволяє констатувати корисність досвіду правового регулювання досліджуваного об'єкту в США та ЄС при прийнятті нового і конкретизації наявного законодавчого масиву України правового регулювання цифрових активів та їх цивільного обороту, насамперед як міжнародні акти м'якого права, що впливатимуть на нашу правову систему в частині гармонізації нормативного масиву цивільного обороту цифрових активів із законами ЄС до набуття Україною повноправного членства в ЄС.

Констатовано, що цифрові активи, незважаючи на виборене самостійне місце серед інших об'єктів технологічної, економічної, інформаційної та інших сфер суспільного життя, не отримали однакового правового режиму, а характеризується різноманітними особливостями залежно від країни: від повної заборони на звернення криптовалют до повної їхньої легалізації. Відмінність дефініцій і відсутність єдності правового регулювання призводить до визначення різної правової природи цифрових активів різними країнами, що сприяє підвищенню волатильності останніх. Доведено, що наслідком невизначеності правового регулювання цифрових активів у правовому сегменті розвитку конкретного суспільства ми бачимо порушення юридичної визначеності укладення й виконання правочинів із цифровими активами не тільки для звичайного учасника цивільних відносин, а й інколи навіть і для досвідчених учасників фінансових операцій, що логічно призводить до виникнення судових спорів, в тому числі у суді Справедливості ЄС.

Зроблено висновок про можливість криптоактивів визнаватися в США як форма (аналог) грошових коштів; товар, цінні папери чи інше майно (майнове право).

Невзаємозамінні токени (NFT) є більш різноманітним класом активів, який може мати набагато більше можливостей для використання, ніж нативні токени блокчейну або інші взаємозамінні токени. NFT за своєю природою можуть бути пов'язані з різноманітними активами та представляти численні права та обов'язки, що робить їх складними для класифікації. Обґрунтовано, що на державному рівні пропозиція NFT (на відміну від віртуальних валют) здебільшого регулюється лише відповідно до американського законодавства про цінні папери, хоча цілком можливо вважати NFT «товаром» відповідно до Закону про товарні біржі, який визначає цей термін як такий, що включає кілька перерахованих позицій і є загальним для «всіх інших товарів і предметів».

Невзаємозамінні токени можна використовувати в децентралізованих додатках, таких як крипто-колекції або крипто-ігри. Вони також можуть представляти сертифікати будь-якого типу (водійські права, наукові ступені та інші освітні сертифікати), а також ключі, перепустки, посвідчення особи, заповіти, права голосу, квитки і будь-які види прав доступу, програми лояльності, авторські права, відстеження ланцюжка поставок, медичні дані, ліцензії на посуд, гарантії та багато іншого. Крім того, невзаємозамінні токени дозволяють токенизувати всі типи активів, як цифрових, так і реальних. Вони дозволяють здійснювати унікальні інвестиції, прив'язані до фізичного об'єкту, наприклад, унікальних творів мистецтва, нерухомості або будь-яких інших реальних активів і цінних паперів. Вони також дозволяють часткове володіння товарами, які раніше не можна було легко поділити, наприклад, нерухомістю, творами мистецтва або іншими пам'ятними речами.

Посилання:

1. European Council, Council of the European Union (2022). What is the EU doing to address the food crisis? European Council President Charles Michel at the Global Food Security Summit, September 2022. Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/food-security-and-affordability/> [in English].
2. United Nations (2015-2022). How the UN is supporting The Sustainable Development Goals in Ukraine. Retrieved from: <https://ukraine.un.org/en/sdgs> [in English].
3. United Nations (2015). Likvidaciya goloda: pochemu eto vazhno [Elimination of hunger: why it is important]. Retrieved from: https://www.un.org/ru/development/devagenda/pdf/Russian_Why_it_matters_Goal_2_ZeroHunger.pdf [in Russian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy

shchodo stvorennia umov dlia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 24.03.2022 № 2145-IX [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding creating conditions for food security ensuring under martial law: Law of Ukraine as of 24.03.2022 # 2145-IX] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> [in Ukrainian].

5. Hot Agricultural Policy (2022). Uriad provalyv realizatsiiu Stratehii prodovolchoi bezpeky Ukrainy – ekspert [The government failed to implement the Food Security Strategy of Ukraine – expert] *agropolit.com/*. 29 January. Retrieved from: <https://agropolit.com/news/23106-uryad-provaliv-realizatsiyu-strategiyu-prodovolchoyi-bezpeki-ukrayini--ekspert> [in Ukrainian].

6. Varaksina O. V. (2013). Osnovni aspekty ta faktory, shcho formuiut prodovolchu bezpeku krainy [Key aspects and factors providing country's food security]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*. № 3 (59). 2013. C. 71-76 [in Ukrainian].

7. National Institute for Strategic Studies (2022). Ukraine and global food security in wartime. Analytical review, March 14. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayina-ta-hlobalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyny> [in English].

8. Stavnitser A. (2022). Svit zahrozhuiet prodovolcha kryza cherez viinu v Ukraini [The world is threatened by a food crisis due to the war in Ukraine]. *Hot Agricultural Policy*, *agropolit.com/*, January 26. Retrieved from: <https://agropolit.com/news/23078-svitu-zagrojuje-prodovolcha-kryza-cherez-viynu-v-ukrayini--ekspert> [in Ukrainian].

9. Kyiv School of Economics (2022). Food Security and Agricultural Policy Review. Retrieved from: <https://kse.ua/food-security-and-agricultural-policy-review/> [in English].

10. Izbirkom (2022). Yevropejski krainy vyslovylysia shchodo rosiiskoi ataky portu Odesy [European countries expressed their concerns on the port of Odessa Russian attack]. *izbirkom.org.ua*, July 24. Retrieved from: <https://izbirkom.org.ua/news/politika-8/2022/yevropejski-krayini-vislovilisy-shodo-rosijskoyi-ataki-portu-odesi/> [in Ukrainian].

11. Ministry of Infrastructure of Ukraine (2022). «Zernova initsiatyva»: eksportovano uzhe ponad 4 mln tonn zernovykh ["Grain initiative": more than 4 million tons of grain have already been exported]. September 20. Retrieved from: <https://mtu.gov.ua/news/33717.html> [in Ukrainian].

12. United Nations (2022). Chernomorskaya zernovaya initsiativa: chto eto takoe i pochemu ona vazhna dlya vsego mira? [Black Sea Grain Initiative: what is it and why is it important for the whole world?]. September 16. Retrieved from: <https://news.un.org/ru/story/2022/09/1431761> [in Russian].

13. Farge, E. (2022). Exclusive: Russia is prepared to quit Black Sea grains deal, writes to UN with demands, October 13. Retrieved from: <https://www.reuters.com/markets/commodities/exclusive-russia-is-prepared-quit-black-sea-grains-deal-writes-un-with-demands-2022-10-13/> [in English].

14. European Council (2022). COUNCIL REGULATION (EU) 2022/1269 of 21 July 2022 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. *Official Journal of the European Union* L 193/5 21.7.2022. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:193:FULL&from=EN> [in English].

15. Kormych B., Averochkina T. (2022). Ukrainian Maritime Industry under Fire: Consequences of Russian Invasion. *Lex Portus*, 8(2), 7–32. P. 24. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.2.2022.1> [in English].

16. The European Parliament and The European Council (2022). REGULATION (EU) 2022/870 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=351bbe54-d274-4a71-9141-58023629451c> [in English].

17. Ministry of Economy of Ukraine (2022). Do uvahy eksporteriv. June 08. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=351bbe54-d274-4a71-9141-58023629451c> [in Ukrainian].

18. Goetza L., Gretheb H. The EU entry price system for fresh fruits and vegetables – Paper tiger or powerful market barrier? *Food Policy* Volume 34, Issue 1, February 2009, Pages 81-93. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2008.06.005> <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2008.06.005> [in English].

Статтю було подано	17.07.2023	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	20.07.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	25.07.2023	The article was accepted